

Andries Schoemaker maakte voor familie en vrienden dikwijls een persoonlijk handschrift. Zo ook voor zijn twee kinderen en zijn kleinzoon Gerard Blaauw. In een opdracht in brief-vorm schrijft hij daarin soms uitvoerig over zijn levensopvatting en geeft hij een soort verantwoording over wat hij met zijn leven gedaan heeft. Een volledige transcriptie van deze brieven volgt hierna.

Aan zoon Gerrit, 11 april 1728

Andries is 67 jaar als hij zijn *Stichtse klijne chronicke (...)* in een lange brief aan zijn zoon Gerard [=Gerrit] opdraagt.¹ Die is dan, samen met anderen, bezig om een geschiedenis van Amsterdam samen te stellen. Andries begint zijn brief met daarop in te haken en merkt dan als terloops op dat van Amsterdam 'reeds soo veel pennen stomp syn geschreven'.

Het is goed om de ledige uren op die manier door te brengen, maar de welstand van onze gelukzaligheid ligt in de redelijke godsdienst. Die bestaat uit drie delen:

- God te verheerlijken in zijn schepselen, zijn heiligen naam groot te maken en de Heere te loven en te danken is de hoogste plicht. 'Neempt dan de besorging van uwe waarde siel voor het eerste en hoogste goed.'
- Ten tweede is het ook Godsdienst om het tijdelijk beroep, waarin God de mens gesteld heeft, naar behoren waar te nemen.
- Als aan die dingen voldaan is, mag de mens zich in zijn ledige uren ontspannen met bezigheden die noch aan de ziel, noch aan het lichaam schade doen. Maar dan zo, en hier haalt hij Dirk Rafels Kamphuisen aan, 'Dat u de pop² geen Afgod wordt'.

Voor dit gedeelte van de brief zijn nog geen twee bladzijden nodig. In de volgende veertien heeft Andries het over wat hij met zijn eigen 'ledige uren' doet. Hij schetst in het kort zijn activiteiten, eerst het verzamelen en beschrijven van penningen en daarna het tekenen van en notities maken over adellijke en andere gebouwen. Dan lijkt de brief ten einde te zijn en draagt hij het boekje aan zijn zoon op als een vaderlijk geschenk.

Maar nu begint de beschrijving van zijn bezigheden pas.

'Weet dan soon: dat ik van der jeugd aan grote genegenthyt en lust hebbe gehad, om de oude geschietschriften te door bladeren: soo die der joodsche, griekse en Romynse: welke in t neder duys waren overgeset: en verschyde Rys beschryvinghe.' Dan komt hij tot de ontdekking dat je eigenlijk eerst de geschiedenis van de eigen stad en land moet leren kennen: 'aanmerkende de wonderdade van den almagtigen Godt: soo een hand vol land: tegens de magtigste koning van het gansche kristenrijk niet alleen het hoofd geboden heeft: maar teffens het roomsgesinde geloof en t spaance juck: van de hals heeft afgeschoven: en tegens de spaance koningen een oorlog / van 80 jaaren: gevoert heeft met een seer goede uytkompst: (...).'

Hij ging zich in de vaderlandse geschiedenis verdiepen, tot hij in 1704 een verkoopcatalogus van hollandse gedenkpenningen in handen kreeg en 'buyten den kerf gong'. Dan volgt het verhaal over zijn activiteiten op het gebied van de numismatiek tot en met de kennismaking met Gerard van Loon en diens boeken over dat onderwerp. Zijn 'silver cabinet' verkocht hij omdat er zo veel geld in vast zat en hij toch alles al in koper had laten afgieten. Blijkbaar is Schoemaker zich zijn hele leven voor munten en penningen blijven interesseren, want aan het eind van de brief geeft hij een opsomming van de voornaamste liefhebbers in die tijd. Tenslotte herhaalt hij nog eens dat de Redelyke Godsdienst het belangrijkste is en dan het tijdelijk beroep. Daarna kunnen de ledige uren zo besteed worden dat ze u zelf het meeste genoegen geven en ook anderen ten nutte zijn.

Aan kleinzoon Gerard Blaauw, 18 april 1728

Een week later schenkt Andries Schoemaker aan zijn kleinzoon Gerrit Blaauw het handschrift of plakboek: *Beschryvinge der Stad Amsterdam*. Hij begint zijn opdracht met een lofzang op Amsterdam en vertelt waarom hij dit alles bijeengebracht heeft. Dan houdt hij ook zijn kleinzoon de drie zaken voor die van belang zijn: de godsdienst, de 'tijdelijke oeffening', nl. eerlijke koophandel of handwerk en de 'geoorloofde oefening' om de ledige tijd te passeren. Iedereen moet zelf weten welke geoorloofde oefening hij kiest, mits hij maar maat houdt (dat u de pop geen afgodt wordt). En dan volgt een zinnetje dat hij niet aan zijn zoon schreef: 'Of ik daar nu vrij van ben durf ik niet te seggen'.

Hij vertelt dan hoe hij 'wonderlijk gevallen' was op de vaderlandse gedenkmunten. Zijn werk werd tenslotte door Gerard van Loon in druk uitgegeven 'dewijl mijn schrift [pennevruchten] niet bequaam was om het aan de viesse [vies van, kieskeurig] weereld mede te deelen, want daar werd op ider woord en spelding en niet op den sin soo gelet (...)' Daarna kon hij echter niet rusten en nam 'het bijeenvergaren van [afbeeldingen van] steden, dorpen, (...), adellijke en heren-huizen' ter hand, waarbij hij van alles zo veel mogelijk opschreef. Zo brengt hij zijn ledige uren door en als 'tussenvermakelijkheid' heeft hij dit boek of plakwerk voor zijn kleinzoon gemaakt.

Aan dochter Johanna, 5 juni 1733

Schoemakers *Korte Beschrijving van West-Friesland (...)* in twee delen bevat op folio 5 en 6 van deel I. een opdracht aan zijn 'waarde en geliefde dochter', gedateerd op 5 Junij 1733. Andries is dan 72 jaar. Johanna is vijftig en vijf jaar weduwe van Willem Blaauw. Hoewel ze door haar moeder Gereformeerd werd opgevoed, is ze een paar jaar na haar huwelijk overgegaan naar de Doopsgezinde gemeente in de Zon, waarvan ook haar man en haar vader lid waren. In 1736 zou ze er diakones worden.

De brief van vader Andries lijkt op het eerste gezicht rommelig, maar wordt begrijpelijker als we bedenken dat toen juist de *Noordhollandsche Arkadia*³ van Claas Bruyn was verschenen. Deze Claas Bruyn, 'de zededichter', was een goede bekende van de Schoemakers en eveneens doopsgezind. Zijn vader was leraar bij de conservatieve gemeente der Oude Friezen.

Na goede wensen en raadgevingen, onder betuiging van Gods genade en de hoop op seer lieve kinderen en kintskinderen, komt Schoemaker ter zake. Hij memoreert dat, nadat de beschrijving der Nederlandse gedenkpenningen door Van Loon was uitgegeven, in hem een nieuwe lust ontstond, namelijk om een Kleefsche en Zuidhollandse reis te maken. Dat gebeurde in 1713 en 1714. Reisgenoten bij een of beide reizen waren Cl. Bruin, Andries Schoemaker zelf, Hendrik Kisjes, Pieter Brussaard, Jacobus Bourne, Hendrik Hoofd, Pieter Heems, Abraham Bruinsand en de jonge Dirk Blaauw, kleinzoon van Andries Schoemaker. De reizen hebben Claas Bruin geïnspireerd tot een aantal arcadische gedichten, door hem in 1716 uitgegeven als *Kleefsche en Zuid-Hollandsche Arkadia of Dag-verhaal van Twee reizen (...)*⁴ Onder die gedichten zijn bij willekeurige plaatsen en personen noten geplaatst, waar de medicus en geschiedkundige Lud. Smids aantekeningen bij maakte.

Niets wijst er op dat Schoemaker verder bij deze uitgave betrokken was. Hij schrijft nu dat die reis elf jaar later aanleiding was om nog eens met Claas Bruin, en met zijn zoon Gerrit, een reis te maken, dit keer door Noordholland. Dat was in 1725 'en volgende jaren', zoals hij schrijft. Het is dan dat hij zelf gaat tekenen en schrijven en drie jaar later heeft hij o.a de vier delen *Beschryving en Afbeelding van West-Friesland (...)* klaar. Voor ons is dat het belangrijkste, voor hem blijkbaar niet. Hij wacht tot de berijming van Claas Bruin, met noten of aantekeningen van zijn zoon Gerrit en prenten van A. Zeeman, uitgegeven wordt. Als de *Noordhollandsche Arkadia* in 1732 eindelijk verschijnt merkt hij dat veel dorpen in het boek niet genoemd zijn. Hij maakt dan uit wat hij 'in mijn afschryving van noord holland aangetekend hadde' de aanvulling die hij nu aan zijn dochter opdraagt.

Noten

- ¹ Mr. Jacobus Scheltema heeft een -niet zeer nauwkeurig- afschrift gepubliceerd *Geschied- en Letterkundig Mengelwerk*, 1825, p. 161 e.v.
- ² pop = speelpop; een gangbare zegswijze
- ³ Claas Bruin, *Noordhollandsche Arkadia, verrijkt met aantekeningen van den Heere Gerrit Schoemaker en verciert met Printverbeeldingen*. T'Amsteldam By Evert Visscher 1732.
- ⁴ Claas Bruin, *Kleefse en Zuid-Hollandse Arkadia, of Dagverhaal van Twee reizen in en omtrent die gewesten gedaan, in Dicht-maat uitgebreid, door Claas Bruin, verrijkt met aantekeningen van de Heere L:Smids M:Dr., Eerste druk By Johannes Oosterwyk en Hendrik van de Gaete, 1716*